

Коляда Наталія

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,
науковий співробітник
відділу педагогічного джерелознавства та біографістики
Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені
В. О. Сухомлинського,
м. Умань, Україна
ORCID: 0000-0001-7743-7831
e-mail: Koliada_n@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНА БІОГРАФІКА ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ПОНЯТТЄВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Анотація. У статті на основі теоретичного аналізу та узагальнення розкрито поняттєво-термінологічні аспекти педагогічної біографіки як предмета наукових досліджень.

В сучасному науково-інформаційному просторі, в умовах накопичення біографічної інформації, розвитку теоретичних та методичних засад біографічних досліджень щодо особливостей застосування дослідницького інструментарію, понятійного апарату, науково-видавничої роботи у цьому напрямі актуальним є вивчення питань педагогічної біографіки.

Педагогічна біографіка – важливе науково-методологічне підґрунтя наукових біографічних досліджень в епоху стрімкого накопичення інформації. Питання розробки поняттєвого апарату в педагогічних дослідженнях, як і в будь-яких інших, набувають особливого значення для їхньої методологічної оснащеності. У зв'язку з цим постає потреба вивчення, систематизації та узагальнення різних дослідницьких підходів до розробки поняттєвого апарату в цілому та педагогічної біографіки зокрема.

З'ясовано, що в умовах розвитку теоретичних та методичних засад біографічних наукових досліджень актуальним є вивчення питань педагогічної біографіки як сфери наукової творчості, видавничо-інформаційної роботи, біографічних досліджень діяльності педагогів, освітян, громадських діячів на певному історико-педагогічному етапі.

Ключові слова: біографія, біографічні дослідження, педагогічна біографіка, педагогічна біографістика, науковий дискурс.

Постановка проблеми. Сьогодні вимогою дня є становлення і розвиток нової української школи, яка має увібрати в себе кращі національні традиції, здобутки вітчизняної і світової педагогічної науки, забезпечити передачу молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури

народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формувати особистісні риси громадянина України.

У зв'язку з цим особливо важливого значення набуває вивчення історії української освіти, зокрема, аналіз праць та життєвого шляху тих педагогів, просвітників, які зробили вагомий внесок у розвиток вітчизняної освіти та педагогічної науки, поширення всього українського – мови, культури, освіти тощо.

На думку О. В. Сухомлинської (2003, с. 44), «біографічний підхід в історії педагогіки – це такий спосіб опрацювання, аналізу джерел, за якого біографія, особистість педагога виступає, з одного боку, визначальним фактором його творчості, а з іншого – віддзеркалює епоху або ж є її творцем. Біографічний підхід допомагає знайти причини появи й розвитку педагогічних ідей у різних фактах біографії, розкрити сутнісні, «знакові» моменти, що стоять за ними, побачити за нагромадженням емпіричних фактів певні закономірності».

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Істинне новаторство у будь-якій справі можливе лише на міцному науковому фундаменті, за умови критичного використання досвіду минулого, ознайомлення з яким убезпечує від зайвих захоплень та помилок, від відкриття давно відкритого, натомість забезпечує його прогностичність. Зокрема, без глибокого вивчення та аналізу діяльності відомих постатей українських освітян неможливо дослідити історію розвитку загальної і національної педагогіки. Це стало причиною поглибленого інтересу науковців упродовж двох останніх десятиліть до проблемами персоналій в історико-педагогічних дослідженнях.

Аналіз стану дослідженості наукової проблеми свідчить, насамперед, про її міждисциплінарність. Над багатоаспектними питаннями біографічних досліджень працюють представники різних наукових галузей – історики, педагоги тощо, оскільки «у ході інтеграції та поширення педагогічного біографічного знання важливими є міркування істориків педагогіки, науково-методологічна рефлексія, що уможливить розуміння запитів педагогічної науки» (Березівська, 2015, с. 285).

У контексті вивчення проблем біографіки, біографістики заслуговують на увагу дослідження Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (збірник «Українська біографістика»; колективна монографія «Українська біографіка ХХІ століття: мозаїка контекстів і форм» (В. І. Попик, Г. А. Александрова, Л. І. Буряк, О. В. Бугаєва, Ю. В. Вернік, Н. І. Любовець, Н. П. Марченко, О. В. Плющик, І. І. Стамбол, В. В. Томзов, 2021); монографія «Біографіка: феномен культури і науки, інформаційний ресурс суспільства» (В. І. Попик, 2021 р.); Біографічні читання «Сучасні моделі біографічних реконструкцій», присвячені пам'яті засновника та першого директора Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, доктора історичних наук, професора Віталія Сергійовича Чижка (1951–2003)).

Питання біографічного методу у дослідженнях, педагогічної біографіки та біографістики висвітлено у працях О. В. Сухомлинської, Л. Д. Березівської, Н. М. Гупана, Н. П. Дічек, О. П. Міхна, О. Б. Петренко, І. І. Розман, Б. П. Савчука, В. Л. Федяєвої та інших українських науковців.

Дослідники одностайні у думці, що біографіка, біографістика є важливим науково-методологічним підґрунтям наукових біографічних досліджень в епоху стрімкого накопичення інформації. Однак питання розробки поняттєвого апарату в педагогічних дослідженнях, як і в будь-яких інших, набувають особливого значення для їхньої методологічної оснащеності. У зв'язку з цим постає потреба вивчення, систематизації та узагальнення різних дослідницьких підходів до розробки поняттєвого апарату в цілому та педагогічної біографіки зокрема.

Мета статті – на основі теоретичного аналізу та узагальнення розкрити поняттєво-термінологічні аспекти педагогічної біографіки як предмета наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному науково-інформаційному просторі, в умовах накопичення біографічної інформації, розвитку теоретичних та методичних засад біографічних досліджень щодо особливостей застосування дослідницького інструментарію, поняттєвого апарату, науково-видавничої роботи у цьому напрямі актуальним є вивчення питань біографіки як «сфери наукової та літературної творчості, видавничо-інформаційної роботи, частини вітчизняної гуманітарної культури» (Попик, 2015, с. 129).

Фундатори української біографістики наголошують увагу дослідників на тому, що в наш час у працях науковців спостерігається відчутна варіативність використання термінології, пов'язаної з теоретичними й методичними засадами біографічних досліджень, науково-видавничою роботою та формуванням у цій галузі електронних інформаційних ресурсів, визначенням жанрів біографічних видань: «Ідеться про такі базові поняття історико-біографічних студіювань, як широко використовуване в англomовному світі «biography», а у вітчизняній науковій літературі та інформаційній практиці – «біографія», «біографіка», «біографістика», «біобібліографія» та ціла низка похідних від них, наприклад пара «біографічний словник» – «біобібліографічний словник» (або довідник), «біографічна інформація», «біографічні відомості», «біографічні дані», латинське «personalia» та українські терміни – «персоналія», «персональні дані», «ресурси біографічної інформації», смислове наповнення яких на практиці виявляється доволі різним.

Така неусталеність термінології, розпливчастість поняттєвого ряду нерідко вносять плутанину в розуміння об'єкта й самого предмета та проблемно-тематичного діапазону біографічних досліджень, ускладнює осмислення їх цілей і завдань, сприйняття змісту наукових студій, викладених у них ідей та практичних рішень, визначення видового, жанрового різноманіття біографічних праць і публікацій» (Попик, 2015, с. 122–123).

Схожа ситуація певною мірою стосується цілої низки наукових понять у площині біографічних досліджень, біографістики, педагогічної біографістики, що потребує всебічного та неупередженого їх осмислення крізь призму міждисциплінарного наукового дискурсу.

На думку українських науковців, поняттєво-категорійний апарат – це важливий інструмент і необхідне підґрунтя для проведення наукового, зокрема й історико-педагогічного дослідження: «Аналізу терміносистеми педагогічної

науки присвячено величезний пласт наукової літератури, у якій крізь призму наукового дискурсу на метанауковому рівні та в розрізі різних конкретно-тематичних аспектів, певних галузей знань, інших чинників розглядаються її базові категорії та пов'язані з ними поняття і терміни» (Савчук та Розман, 2021, с.4). При цьому розширюється «поліфонія їхнього дефініціювання», що зумовлюється і посилюється об'єктивними (відмова від «радянської спадщини», інтеграція в європейський освітній простір тощо) та суб'єктивними обставинами (особисті погляди і вподобання автора, тематика наукових студій тощо)» (Савчук та Розман, 2021, с.4).

Питання розробки поняттєвого апарату в педагогічних дослідженнях, як і в будь-яких інших, набувають особливого значення для їхньої методологічної оснащеності. Будь-яка наука, зокрема її теоретична система, охоплює систему понять, в яких виражаються окремі сторони процесів і явищ, що вивчаються конкретною дисципліною. Саме поняття як основа знання включені до процесу пізнання, є засобом формування нових висновків.

Понятійно-категорійний апарат педагогічної термінології – це, насамперед, «вчення про зміни у педагогічній думці, акцентоване на конкретизацію лексичного визначення термінів. Таке положення має об'єктивно-обумовлений характер, однак слід враховувати й суб'єктивно-наукові обставини... понятійно-категорійний апарат сприяє глибшому вивченню життєвої спадщини наукових діячів та педагогів. Водночас він допомагає систематизувати багатий фактографічний матеріал, представляє оригінальні теоретичні положення і спонукає до осмислення творчої доробки знаних особистостей, які внесли вагомий вклад у розвиток національної освіти» (Розман, 2017, с. 188).

У сучасній науці, її окремих галузях простежується тенденція до узгодження основних підходів щодо розуміння природи досліджуваних явищ і феноменів, їх сутності, принципів побудови та функціонування. У цьому контексті важливим є аналіз та узагальнення поняттєво-категоріального аспекту дослідження.

У розробці поняттєвого апарату проблеми педагогічної біографіки спостерігається певна невпорядкованість, що спонукає до його удосконалення та впорядкування в цій галузі знань. А це певною мірою помітно знижує рівень досліджень з означеної проблематики, інколи призводить до хибного розуміння окремих її аспектів (наприклад, вірогідності джерел дослідження, критеріїв характеристики педагогічних персоналій, тощо). Тому одним із методологічних орієнтирів нашого дослідження є з'ясування сутності ключових категорій та їх видових понять-категорій.

Наведемо приклади трактувань ключових понять, які, на нашу думку, найбільш вдало розкривають зміст та взаємовпливи термінологічного ряду у біографічних дослідженнях:

біографія – історико-культурологічне явище, що об'єднує різні види, роди й типи біографічного дослідження, що склалися історично», предмет і напрям літературної та наукової діяльності й саме мистецтво створювати життєписи (Чижко, 1996, с. 4–5); у межах біографічної практики категорія «біографія» виступає стрижневою і універсальною та окреслює весь комплекс проблем дослідження біографії

особистості, незалежно від сфери її творчої і професійної діяльності або галузі знань, в якій вона досліджується (Розман, 2018, с. 112);

наукова біографія – дослідження науковця; *художня біографія* – тип біографії, головним предметом якої виступає мистецьке зображення історії життя реальної особи (Ляшко, 2010, с. 269);

біографіка – сфера наукової та літературної творчості, видавничо-інформаційної роботи, частина вітчизняної гуманітарної культури (Попик, 2015, с. 129);

біограф істика – «наукова дисципліна, яка вивчає теорію, методологію, методику, історіографію, практику та термінологічний апарат історико-біографічних досліджень, джерелознавчі проблеми біографій та різноманітні види біографічної продукції» (О. В. Ясь) (Інститут історії України). Її предметною областю виступає біографічне знання як історично сформований феномен. Предметом біографістики як наукової дисципліни є вивчення історії розвитку та узагальнення досвіду біографічних досліджень, опрацювання їх теоретико-методологічних, методичних, джерелознавчих та практично-прикладних проблем. Об'єктом дослідження в біографістиці виступають різноманітні результати багатовікового поступу світової біографіки: опубліковані наукові праці, літературні біографії, словники й довідники, біографічні сегменти енциклопедій, збірники біографій, біобібліографії, праці з генеалогії та інших суміжних дисциплін тощо (Попик, 2015, с. 130).

У контексті міждисциплінарності окрему нішу займають біографічні дослідження в педагогічній науці, які характеризуються відповідним науково-методологічним підґрунтям, зокрема в питанні поняттєво-категорійного апарату, представленого низкою понять, наприклад, таких як педагогічна біографіка та педагогічна біографістика.

Педагогічну біографіку розглядаємо як сферу наукової творчості, видавничо-інформаційної роботи, біографічних досліджень діяльності педагогів, освітян, громадських діячів на певному історико-педагогічному етапі.

Наступним у термінологічному ряді є поняття «*педагогічна біографістика*»: «В останні десятиліття біографістика як окрема галузь гуманітарних знань, що персоналізовано відображає інтелектуальне й духовне життя суспільства, отримала помітний розвиток. Неабияке місце в цьому процесі посідає і педагогічна біографістика, яка акумулює інформацію про життєвий і професійний шлях особистостей, чіє ім'я тісно пов'язане з педагогікою та освітою» (Сухомлинська, 2022, с. 28).

Українські науковці розглядають поняття «педагогічна біографістика» як: «складник історико-педагогічної науки про створення наукових біографій педагогів та освітніх діячів, укладання відповідних біографічних словників і довідників, різноманітних видів біографічної та біобібліографічної продукції, формування електронних ресурсів біографічної інформації» (Березівська, 2015, с. 286);

«сфера науки, об'єктом котрої є особа педагога (освітнього діяча, вчителя, суспільно-культурного діяча, вченого, керівника освіти тощо), як явища історії

в її різноманітних зв'язках із суспільством і часом, у її духовному розвитку, діяльнісних проявах в освітньо-культурному просторі» (Дічек, 2001, с. 16].

Наступний термінологічний ряд пов'язаний з феноменом педагогічної персоналії, оскільки «в українській історико-педагогічній науці сформувалося достатньо глибоке, сконсолідоване розуміння феномену педагогічної персоналії, тому виокремлення проблематики його вивчення в окремий науковий напрям є цілком виправданим і обґрунтованим» (Савчук та Розман, 2021, с. 5].

У сучасному науковому дискурсі часто вживаними є терміносполуки «педагогічна персоналія», «педагогічна персоналістика», «педагогічний персоналізм» тощо.

Першим у термінологічному ряді є поняття «педагогічна персоналія»:

«більше, ніж наукова, освітня чи творча біографія, це швидше персоніфікований процес утворення цінностей культури в рамках гуманітарної традиції, її певна конкретизована модель» (Сухомлинська, 2003, с. 44);

«творча біографія видатних педагогів, мислителів, які працювали в галузі освіти та виховання» та як вияв «сукупності їхніх педагогічних поглядів» (Гупан, 2001, с. 8).

Окремим напрямом у педагогічній науці вважається *педагогічний персоналізм* та *педагогічна персоналістика* як «окрема галузь (субдисципліна) педагогічної науки, що має власні предмет і об'єкт дослідження, категоріально-понятійний апарат, науковий інструментарій тощо» (Савчук, с. 185).

Питання термінологічних критеріїв щодо визначення поняття педагогічної біографіки, її теорії, методології, функцій та термінологічного апарату залишаються дискусійними серед представників різних наук – істориків, педагогів, культурологів та ін.

Зокрема, на думку українських науковців Б. П. Савчука, І. І. Розман замість поняття «педагогічна персоналістика» для позначення окремого важливого напрямку української історико-педагогічної науки, що вивчає життєдіяльність і творчість педагогічних персоналій, доречно використовувати термін «педагогічна біографістика». Оскільки поняття педагогічної біографістики «відповідає загальній традиції світової та української гуманітаристики, адже її основні наукові галузі (філософія, психологія, соціологія, історія тощо) позначають свої окремі наукові напрями, що вивчають діячів (персоналій), які зробили вагомий внесок в їхній розвиток як «біографічні» (Савчук та Розман, 2021, с. 6].

Вирішення таких дискусійних питань, однак не передбачає термінологічної уніфікації, що «лише призвело б до спрощення розуміння багатоманітності проблем наукових біографічних студій, літературно-біографічної творчості, формування друкованих та електронних інформаційних ресурсів...Завдання полягає в тому, щоб максимально чітко визначити значення даного поняття, можливі існуючі відтінки між ними, контекст його вживання, контент інформаційного ресурсу» (Гупан, 2000, с. 124).

Термінологічні дискусії та численні аргументи підтверджують думку про те, що педагогічна біографіка, біографістика як міждисциплінарні феномени потребують розширення методологічних підходів щодо вивчення біографічної і педагогічної

термінології з метою дослідження педагогічної персоналії, яка завжди буде одним із напрямів історико-педагогічних досліджень, «особливо в переломні часи, коли переглядаються чинні канони, а сама персоналія, яку ми повертаємо із небуття, і своїм життям, і своїми ідеями підтверджує рух історії, її мінливість, непередбачуваність і вразливість» (Сухомлинська, 1999, с. 41).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, в умовах розвитку теоретичних та методичних засад біографічних наукових досліджень актуальним є вивчення питань педагогічної біографіки як сфери наукової творчості, видавничо-інформаційної роботи, біографічних досліджень діяльності педагогів, освітян, громадських діячів на певному історико-педагогічному етапі.

Сьогодні з-поміж основних завдань української педагогічної біографіки як складника національної пам'яті – розкриття життєтворчого шляху персоналії задля цілісного представлення процесу розвитку гуманістичної педагогіки України. У контексті означеного перспективи подальших наукових досліджень полягають у підсиленні міждисциплінарних досліджень джерел педагогічної біографіки як особливого явища наукового дискурсу та інформаційного ресурсу для створення енциклопедичних видань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Сухомлинська, О. (2003). Персоналія в історико-педагогічному дискурсі. *Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем*. Київ: А.П.Н., 2003. С. 36–46.

Березівська, Л. (2015) Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського як інтегратор і поширювач педагогічного біографічного знання. *Українська біографістика*. № 12. С. 283–295.

Українська біографістика. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5878> (дата звернення 20.02.2023).

Українська біографіка XXI століття: мозаїка контекстів і форм: колективна монографія / В. І. Попик, Г. А. Александрова, Л. І. Буряк, О. В. Бугаєва, Ю. В. Вернік, Н. І. Любовець, Н. П. Марченко, О. В. Плющик, І. І. Стамбол, В. В. Томозов. Київ: НБУВ, 2021. 251 с.

Попик, В. (2021). *Біографіка: феномен культури і науки, інформаційний ресурс суспільства: монографія*. Київ: НБУВ. 450 с.

Сучасні моделі біографічних реконструкцій: Вісімнадцяті Біографічні читання. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5914> (дата звернення 09.02.2023).

Попик, В. (2015). Biography – біографіка – біографістика – біобібліографія: понятійний арсенал історико-біографічних досліджень. *Український історичний журнал*. № 3. С. 122–136.

Савчук, Б. та Розман, І. (2021). Поняття «педагогічна персоналістика» крізь призму науково-дефінітивного дискурсу. *Нова педагогічна думка*. №1 (105). С. 3–7.

Розман, І. (2017). Поняттєво-категорійний апарат педагогічної термінології. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія : Педагогіка та психологія. Вип. 2. С. 187–189.

Чишко, В. (1996). *Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України*. Київ. 239 с.

Розман, І. (2018). Загальнотеоретичні поняття педагогічної біографістики. *Науковий журнал «ЛОГОΣ. Мистецтво наукової думки»*. №1 (грудень). С. 111–112.

Ляшко, С. (2010). Українські біографічні довідкові видання: XIX–XX ст.: історичні та теоретико-методичні засади. Запоріжжя, 286 с.

Інститут історії України. URL: <http://history.org.ua/?termin=biografistyka> (дата звернення 29.03.2023).

Сухомлинська, О. (2022). Подружжя педагогів в українській біографістиці: до питання про визначення дослідницьких підходів. В: *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі*. Вінниця: ТВОРИ, С. 28–29.

Дічек, Н. (2001). Біографічний метод як інструмент дослідження вітчизняної історії педагогіки. *Шлях освіти*. № 4. С. 15–19.

Гупан, Н. (2001). *Розвиток історії педагогіки в Україні (історіографічний аспект)*. Доктор педагогічних наук. Київ. 38 с.

Борис Савчук. Актуальні проблеми розвитку педагогічної персоналістики в Україні. URL: <http://conference.pu.if.ua/forum/files/25022016/1/Savchuk.pdf> (дата звернення 19.03.2023).

Гупан, Н. (2000). Історіографія розвитку історико-педагогічної науки в Україні. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова. 222 с.

Сухомлинська, О. (1999). Концептуальні засади розвитку історико-педагогічної науки в Україні. *Шлях освіти*. № 1. С. 41–45.

REFERENCES

Sukhomlynska, O. (2003). Personaliiia v istoryko-pedahohichnomu dyskursi [Personality in the Historical-pedagogical Discourse]. *Istoryko-pedahohichnyi protses: novi pidkhody do zahalnykh problem*. Kyiv: A.P.N., 2003. С. 36–46. [in Ukrainian]

Berezivska, L. (2015) Derzhavna naukovo-pedahohichna biblioteka ukrainy imeni V. O. Sukhomlynskoho yak intehrator i poshyriuvach pedahohichnoho biohrafichnoho znannia [V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Teacher's Library of Ukraine as an Integrator and Disseminator of Pedagogical Biographical Knowledge]. *Ukrainska biohrafistyka*. No12. S. 283–295. [in Ukrainian]

Ukrainska biohrafistyka [Ukrainian Biography]. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/5878> (data zvernennia 20.02.2023) [in Ukrainian]

Ukrainska biohrafika XXI stolittia: mozaika kontekstiv i form : kolektyvna monohrafiia [Ukrainian Biography of the 21st Century: a Mosaic of Contexts and Forms: Collective Monograph] / V. I. Popyk, H. A. Aleksandrova, L. I. Buriak, O. V. Buhaieva, Yu. V. Vernik, N. I. Liubovets, N. P. Marchenko, O. V. Pliushchuk, I. I. Stambol, V. V. Tomozov. Kyiv: NBUV, 2021. 251 s.

Popyk, V. (2021). *Biohrafika: fenomen kultury i nauky, informatsiyni resurs suspilstva: monohrafiia* [Biography: Phenomenon of Culture and Science, Information Resource of Society: Monograph]. Kyiv: NBUV. 450 s. [in Ukrainian]

Suchasni modeli biohrafichnykh rekonstruktsii: Visimnadtsiati Biohrafichni chytannia [Modern Models of Biographical Reconstructions: Eighteenth Biographical Readings]. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/5914> (data zvernennia 09.02.2023). [in Ukrainian]

Popyk, V. (2015) Biography – biohrafika – biohrafistyka – biobibliohrafiia: poniatiinyi arsenal istoryko-biohrafichnykh doslidzhen [Biography - Biobibliography: Conceptual Arsenal of Historical and Biographical Studies]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. No 3. S. 122–136. [in Ukrainian]

Savchuk, B. ta Rozman, I. (2021). Poniattia “pedahohichna personalistyka” kriz pryzmu naukovo-definityvnoho dyskursu [The Concept of “Pedagogical personalistics” through the Prism of Scientific and Definitive Discourse]. *Nova pedahohichna dumka*. No 1 (105). S. 3–7. [in Ukrainian]

Rozman, I. (2017). Poniattievo-katehoriinyi aparat pedahohichnoi terminolohii [Conceptual and Categorical Apparatus of Pedagogical Terminology]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. Seriia: Pedahohika ta psykholohiia*. Vyp. 2. S. 187–189. [in Ukrainian]

Chyshko, V. (1996). *Biohrafichna tradytsiia ta naukova biohrafiia v istorii i suchasnosti Ukrainy* [Biographical Tradition and Scientific Biography in the History and Modernity of Ukraine]. Kyiv. 239 s. [in Ukrainian]

Rozman, I. (2018). Zahalnoteoretychni poniattia pedahohichnoi biohrafistyky [General Theoretical Concepts of Pedagogical Biography]. *Naukovyi zhurnal “AOHOΣ. Mystetstvo naukovoi dumky”*. No 1 (hruden). S. 111–112. [in Ukrainian]

Liashko, S. (2010). *Ukrainski biohrafichni dovidkovi vydannia: XIX–XX st.: istorychni ta teoretykometodychni zasady* [Ukrainian Biographical Reference Editions: 19th–20th Centuries: Historical and Theoretical and Methodological Foundations]. Zaporizhzhia, 286 s. [in Ukrainian]

Instytut istorii Ukrainy [Institute of History of Ukraine]. URL: <http://history.org.ua/?termin=biohrafistyka> (data zvernennia 29.03.2023). [in Ukrainian]

Sukhomlynska, O. (2022). Podruzzhzia pedahohiv v ukrainskii biohrafistytsi: do pytannia pro vyznachennia doslidnytskykh pidkhodiv [Spouses of Teachers in Ukrainian Biography: Definition of Research Approaches]. V: *Pedahohichna biohrafika ta biohrafistyka v suchasnomu naukovo-informatsiinomu prostori*. Vinnytsia: TVORY, S. 28–29. [in Ukrainian]

Dichek, N. (2001). Biohrafichnyi metod yak instrument doslidzhennia vitchyznianoi istorii pedahohiky [The Biographical Method as a Research Tool of the National History of Pedagogy]. *Shliakh osvity*. No 4. S. 15–19. [in Ukrainian]

Hupan, N. (2001). *Rozvytok istorii pedahohiky v Ukraini (istoriohrafichnyi aspekt)* [Development of the History of Pedagogy in Ukraine (Historiographic Aspect)]. Doktor pedahohichnykh nauk. Kyiv. 38 s. [in Ukrainian]

Borys Savchuk. Aktualni problemy rozvytku pedahohichnoi personalistyky v Ukraini [Top Problems of the Development of Pedagogical Personnel in Ukraine]. URL: <http://conference.pu.if.ua/forum/files/25022016/1/Savchuk.pdf> (data zvernennia 19.03.2023). [in Ukrainian]

Hupan, N. (2000). *Istoriografia rozvytku istoryko-pedahohichnoi nauky v Ukraini* [Historiography of the Development of Historical and Pedagogical Science in Ukraine]. Kyiv: Nats. ped. un-t im. M. Drahomanova. 222 s. [in Ukrainian]

Sukhomlynska, O. (1999). Kontseptualni zasady rozvytku istoryko-pedahohichnoi nauky v Ukraini [Conceptual Foundations of the Development of

Historical and Pedagogical Science in Ukraine]. *Shliakh osvity*. No 1. S. 41–45. [in Ukrainian]

**PEDAGOGICAL BIOGRAPHY
AS A SUBJECT OF SCIENTIFIC RESEARCH:
CONCEPTUAL AND TERMINOLOGICAL ASPECTS**

Nataliya Koliada

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
Researcher Department of Pedagogical Source Studies and Biography
National Academy of Educational Sciences of Ukraine V. O. Sukhomlynskyi
State Scientific and Teacher's Library of Ukraine. Uman, Ukraine
ORCID: 0000-0001-7743-7831
e-mail: Koliada_n@ukr.net

Abstract. In the article, based on the theoretical analysis and generalization, the conceptual and terminological aspects of pedagogical biography as a subject of scientific research has been revealed.

Pedagogical biography is an important scientific and methodological basis of scientific biographical research in the era of rapid accumulation of information. However, issues of conceptual apparatus development in pedagogical research, as well as in any other, acquire special importance for their methodological equipment. In this regard, there is a need to study, systematize and generalize various research approaches to the development of the conceptual apparatus in general and pedagogical biography in particular.

It was found that in the conditions of the development of the theoretical and methodological foundations of biographical scientific research, it is relevant to study the issues of pedagogical biography as a field of scientific creativity, publishing and informational work, biographical research of the activities of teachers, educators, and public figures at a certain historical and pedagogical stage.

The issue of terminological criteria regarding the definition of the concept of pedagogical biography, its theory, methodology, functions and terminological apparatus remain debatable among representatives of various sciences – historians, pedagogues, cultural scientists, etc.

Nowadays, among the main tasks of Ukrainian pedagogical biography as a component of national memory is the disclosure of the life-creating path of personalities for the sake of a holistic presentation of the process of development of humanistic pedagogy in Ukraine. In the context of its, the prospects for further scientific research are to strengthen interdisciplinary studies of the sources of pedagogical biography as a special phenomenon of scientific discourse and an information resource for the creation of encyclopedic publications.

Keywords: biography, biographical studies, pedagogical biography, pedagogical biographical studies, scientific discourse.

Стаття надійшла до редакції 28.04.2023 р.